Stille noten

Over koormuziek, componisten, liedteksten en audio

door

Clemens Janzing

Aan Mannenkoor Fortissimo

© C. Janzing, 2021
ISBN: 9789 4643 578 99

Inhoud

Voorwoord 5

Deel 1. Stille noten 7

Hoofdstuk 1. Babbity Bowster 9

Hoofdstuk 2. Boere-charleston 13

Hoofdstuk 3. Dappere mannen 19

Hoofdstuk 4. De Kerle 23

Hoofdstuk 5. De ‘Passionen’ van Bachelor 29

Hoofdstuk 6. Een Perzisch edelman… 35

Hoofdstuk 7. Fauré 39

Hoofdstuk 8. Het kleine brave meisje 43

Hoofdstuk 9. Ik zag twee beren… 49

Hoofdstuk 10. Kaktus 53

Hoofdstuk 11. Kwakzalverij 59

Hoofdstuk 12. Liedjes uit Karad 63

Hoofdstuk 13. Max Elskamp 69

Hoofdstuk 14. Oscar van Hemel 77

Hoofdstuk 15. Roddelen 83

Hoofdstuk 16. Het lam 87

Hoofdstuk 17. Waelrant 91

Deel 2. Audio 95

Inleiding 97

Hoofdstuk 1. Van cilinder tot grammofoonplaat 99

Hoofdstuk 2. De bandrecorder 109

Hoofdstuk 3. De digitale geluidsweergave 117

Hoofdstuk 4. Audio thuis 129

Over de auteur 139

Voorwoord

In maart 2020 vielen allerlei koren stil. Door de Covid-19-pandemie waren overheden genoodzaakt maatregelen te nemen die ongebreidelde verspreiding van het virus tegengingen. In Nederland betekende dat voor alle koren repetities en het geven van concerten verboden waren. Er zijn korte perioden geweest waarin repetities konden plaatsvinden met inachtneming van voldoende onderlinge afstand van koorleden, maar een goede samenzang en vooral koorklank waren eigenlijk niet meer mogelijk.

Mannenkoor Fortissimo te Bergen op Zoom (NL), waarvan ik sinds 2005 lid ben heeft ook onder dit alles geleden. De wekelijkse repetities en de jaarlijks terugkerende uitvoeringen werden gemist. En wat écht gemist werd waren de onderlinge contacten, samen een pilsje drinken in de pauze van een repetitie, onderling grappen maken, elkaar steun geven. In het begin van de pandemie is door menigeen onder meer naar de telefoon gegrepen of een koffieafspraak gemaakt maar dit alles verwaterde na enige tijd. De secretaris Fred Severin heeft iets bedacht dat stand heeft gehouden: het wekelijks uitbrengen van een bulletin dat ‘KOORonaNIEUWS’ is genoemd. In dit bulletin kon ieder koorlid kwijt wat hij wilde: belevenissen, herinneringen, reisverslagen, oude foto’s van vroegere koorevenementen, verhalen over molens, de natuur rond Bergen op Zom en nog veel meer. Iets van een onderlinge band werd zo behouden.

Mijn bijdragen aan KOORonaNIEUWS heb ik in dit boekje gebundeld. Het zijn korte stukken over werken die het koor heeft gezongen naast overpeinzingen over de muziek, de

componist en de tekst. In een apart deel heb ik mijn bijdragen over audio opgenomen. Dit laatste omdat tijdens de pandemie actieve muziekbeoefening door zang niet of nauwelijks mogelijk was, passieve muziekbeoefening (luisteren en genieten) echter wel. De bronnen die aan alle teksten ten grondslag liggen zijn te vinden op internet (zoals Wikipedia, YouTube, Spotify, Tidal) naast teksten in boeken (bijv. The Larousse Encyclopedia of Music, de verschillende teksten in partituren). Natuurlijk zijn mijn eigen gevoelens en gedachten een hele grote bron geweest.

Het boekje maakte ik als lid van Mannenkoor Fortissimo. Alle koorleden zijn gevaccineerd en in september 2021 pakken we de repetitieroutine weer op. De Covid-19-pandemie lijkt af te lopen. Daarmee is het boekje ook een terugblik op een nare periode. Ik ben Helma Janzing-Deuss veel dank verschuldigd voor haar nauwgezette correctiewerk!

Ik hoop dat niet enkel de leden van Mannenkoor Fortissimo maar ook leden van andere koren en/of liefhebbers van koormuziek inspiratie in deze bundel vinden en er plezier aan beleven!

Halsteren, augustus 2021,

Clemens Janzing.

Deel 1

Stille noten

Hoofdstuk 1. **Babbity Bowster**

Wanneer je de titel van dit lied binnen internet opzoekt met behulp van de een of andere zoekmachine dan wordt je onmiddellijk geleid naar een hotel-restaurant in Glasgow (UK) die de naam ‘Babbity Bowster’ draagt. Dit etablissement heeft goede beoordelingen – voor wat die waard zijn – maar ik dacht niet dat mannenkoor Fortissimo een reclamespot voor deze onderneming had ingestudeerd.

‘Babbity Bowster’ verwijst naar een Schotse dans. Ene mevrouw Gomme zegt daarover dat het een oude Schotse dans of spel is dat werd gespeeld als de slotdans bij huwelijken en feestjes.

Dan is er een mijnheer Ballantyne die uitlegt hoe de dans/het spel in elkaar zit. In ieder geval vindt die plaats aan het einde van een plattelandsfeest. De jongens zitten aan één kant en de meisjes aan de andere. Het begint met een jongen die danst voor de meisjes, met een zakdoek in de hand (fig. 1). Tijdens dit dansen zingt hij het eerste couplet. Hij kiest een meisje, gooit de zakdoek op haar schoot of doet de zakdoek om haar nek terwijl hij de punten vasthoudt. Sommigen leggen de zakdoek op de grond bij de voeten van het meisje. Het is in alle gevallen de bedoeling een kus van het meisje te krijgen die echter zonder wat trekken en

duwen niet wordt gegeven. De meisjes juichen het slachtoffer toe bij elke mislukte poging van de jongen (fig. 2). Vervolgens neemt een meisje de zakdoek in de hand en zingt het tweede couplet (fig.3). Nadat ze de zakdoek naar een van de jongens geworpen heeft gaat ze terug naar haar plek tussen de meisjes terwijl de (gekozen) jongen haar achterna zit (fig.4). Als iedereen is gekoppeld vormen ze een rij: de meisjes tegenover de jongens, met de gezichten naar elkaar toe. Ze dansen iets als een volksdans van Sir Roger de Coverley (zie YouTube).

Fig 1

Fig 2

Fig 3

Fig 4

De betekenis van Babbity Bowster is wat ingewikkeld. Vermoedelijk omdat door de eeuwen heen woorden zijn verbasterd. In een Engels archief van traditionele deuntjes wordt aangegeven dat in Schotland het begrip verschilde tussen regio's. Zo wordt de dans, naast ‘Babbity Bowster’, ook ‘Bob at the Bolster’ of ‘Bee Bo Bobbity’ of ‘Ruidleadh nam Pog’ (Kussend dansen) of ‘Danssadh nam Pog’ (De Kusdans) genoemd.
‘Babbity’ betekent ‘bob’, ik denk in de betekenis van ‘jongen’. ‘Bowster’ verwijst naar de as van het wiel in een watermolen. Vermoedelijk heeft de titel van de dans te maken met het

rondgaan van de jongens en meisjes en/of het ronddraaien van de dansers.

Hoofdstuk 2. **Boere-charleston**

In het overzicht van het repertoire van Mannenkoor Fortissimo wordt tweemaal de Boere-charleston vermeld. Eén melodie is door Hans P. Keuning gecomponeerd. Het is de versie die Mannenkoor Fortissimo dikwijls heeft gezongen. Een tweede versie is door Johanna Bordewijk – Roepman geschreven.

Interessant is dat deze Johanna Roepman (zie bijgaande afbeelding) de echtgenote was van Ferdinand Bordewijk (1884-1965) , een beroemd Nederlands romanschrijver (van o.m. 'Karakter'). Zij leefde van 1892 tot 1971 en heeft in de jaren veertig en vijftig van de vorige eeuw veel gecomponeerd voor piano, koor en orkest. Zij schreef ook liederen en a-capella koorwerken. Uit de bronnen die ik heb komt naar voren dat zij voornamelijk autodidact was en korte tijd orkestratielessen van Eduard Flipse heeft gehad. Zij schreef de Boere-charleston in de jaren dertig van de vorige eeuw voor de 'Koninklijke Zangvereeniging Schiedams Mannenkoor Orpheus', een koor dat werd gedirigeerd door Eduard Flipse. Een stuk om eens uit de mottenballen te halen?

Nu even iets over Hans P. Keuning (zie bijgaande foto). Ik vond nog een nummer van hem in onze bibliotheeklijst: Bela Bimba. Keuning (1926-2016) was actief in Enschede als muziekleraar en dirigent. Tevoren had hij in Amsterdam piano en schoolmuziek gestudeerd aan het

Amsterdams Conservatorium. In 1964 werd hij directeur van de Asser muziekschool. Later werd dit Instituut voor Creatieve Ontwikkeling, een overkoepelende organisatie voor onder meer een aantal streekmuziekscholen in Drenthe. Van 1979 tot zijn pensionering in 1983 was hij directeur van de muziekschool in Purmerend.
Keuning schreef toegankelijke muziek voor onder meer blokfluit, koor, piano, kleine ensembles.

De Boere-charleston is een gedicht van de Vlaming Paul van Ostaijen (1896-1928, zie de foto). Dit gedicht is door velen getoonzet (ik noemde al Johanna Bordewijk – Roepman, Hans P. Keuning, maar kwam ook een versie van de Vlaming Peter Vermeersch tegen, met een supersnelle eerste strofe vol 'tulpenbollen'!) maar is eigenlijk een muziekstuk op zichzelf. Wat Van Ostaijen met zijn gedichten deed was klanken uitdrukken in een opeenvolging van woorden met grote en kleine letters. Er zijn gedichten van Van Ostaijen die een of meerdere pagina's beslaan met woorden in allerlei lettergrootten en –dikten, soms afgewisseld met kleine schetsen. Ik zou hiervoor liever de typering 'woordschilderij' gebruiken dan 'gedicht'.
Wat Van Ostaijen met taal deed was uniek. Ik ken geen andere Nederlandse auteur die min of meer dezelfde weg heeft bewandeld, maar ik ben geen neerlandicus…In mijn verzameld werk van Van Ostaijen uit 1963 (ik zat toen nog op school) zijn zelfs door hem geschreven pagina's opgenomen die in de zojuist beschreven stijl zijn opgemaakt.